

Přístup zdravotně postižených osob ke vzdělání, transgender osoby

Eva Petrová

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování před ESLP

Praxe řízení před ESLP

23. dubna 2019

Zdravotnictví

Negativní závazky státu (zásah státu do rodinného života dle čl. 8 Úmluvy)

- Zásah do tělesné integrity
- Zásahem je každý nucený lékařský zákrok, jakkoli malý
- Zásahem bude pouze jednání, ke kterému pacient nedal souhlas
- **Svobodný a informovaný souhlas**
- Zákrok *lege artis*
- Otázka proporcionality
- Prostor států pro uvážení

Přístup ke vzdělání

- *Çam proti Turecku*, č. 51500/08, rozsudek ze dne 23. 2.2016

Skutkový stav:

- nevidomá dívka nepřijata na hudební konzervatoř, ačkoli úspěšně složila talentové zkoušky
- důvod nepřijetí – nepředložení pozitivního lékařského osvědčení
- vnitrostátní soudy: rozhodnutí školy není v rozporu se zákonem, jelikož dívka nepředložila lékařské osvědčení, že je způsobilá se na konzervatoři vzdělávat

Přístup ke vzdělání

Tvrzení stěžovatelky:

- porušení čl. 14 Úmluvy (zákaz diskriminace) ve spojení s čl. 2 Protokolu č. 1 (právo na vzdělání)
- nepřijetím ke studiu došlo k porušení práva na vzdělání a diskriminaci z důvodu zdravotního postižení
- stát nesplnil svou pozitivní povinnost zajistit osobám s postižením stejné šance v oblasti vzdělání, jako ostatním lidem

Přístup ke vzdělání

- Rozsudek ESLP: porušení čl. 14 ve spojení s čl. 2 Protokolu č. 1:
- odkaz na čl. 2 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením: „přiměřená úprava“, inkluzivní vzdělávání
- odmítnutí ke studiu založeno pouze na základě skutečnosti, že dívka je nevidomá – talentové zkoušky složila úspěšně
- stát má věnovat zvláštní pozornost dětem s postižením, které jsou obzvláště zranitelné
- diskriminace založená na postižení v sobě zahrnuje i odmítnutí přiměřených úprav – absence opatření za účelem naplnění specifických vzdělávacích potřeb stěžovatelky

Přístup ke vzdělání

- ***Hrazdíra proti České republice***, č. 62565/14, rozhodnutí ze dne 23.2.2016
Skutkový stav:
- dítě narozené v roce 2001 s autismem a středním mentálním postižením
- v roce 2011 odborné posudky doporučily integraci do běžné základní školy
- žádosti o přijetí do běžné základní školy (primárně spádové školy) s asistentem pedagoga a individuálním vzdělávacím plánem odmítnuty – spádová malotřídní škola není schopna úkoly spojené s integrací zvládnout
- dítě přijato do základní školy 5 km od jeho bydliště
- žádost na obec k vytvoření podmínek pro inkluzivní vzdělávání zůstala bez reakce

Přístup ke vzdělání

Tvrzení stěžovatele:

- porušení práva na vzdělání, jelikož obec, v níž žije, nezajistila podmínky pro inkluzivní vzdělávání v běžné základní škole (čl. 2 Protokolu č. 1)
- diskriminace založena na zdravotním postižení stěžovatele (čl. 14)
- absence efektivního prostředku nápravy (čl. 13) – nebylo možné rozumně požadovat, aby brojil proti každému rozhodnutí ředitele základní školy

Přístup ke vzdělání

Rozhodnutí ESLP: neporušení práva na vzdělání (čl. 2 Protokolu č. 1), zjevná neopodstatněnost:

- odkaz na *Leyla Şahin proti Turecku*, č. 44774/98, rozsudek velkého senátu ze dne 10.11. 2005, § 154
- v době rozhodnutí krajského soudu měl stěžovatel stále možnost podat žalobu proti rozhodnutí krajského úřadu, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí ředitelky základní školy o nepřijetí ke studiu – nevysvětlil, proč nepodal žalobu dle § 65 soudního řádu správního
- čl. 2 Protokolu č. 1 nezaručuje právo být přijat do určité školy
- stěžovatel navštěvuje běžnou základní školu nedaleko od místa bydliště – inkluzivní vzdělávání je naplněno

Transgender osoby

- https://tv.idnes.cz/rozstrel/rozstrel-viktor-heumann-cely-zaznam.V190215_143229_idnestv_krr

Transgender osoby

- **A. P., *Garçon a Nicot proti Francii***, č. 79885/13, 52471/13 a 52596/13, rozsudek ze dne 6.4.2017 (nepovolání úřední změny pohlaví transgender osobám)
- **Y. Y. *proti Turecku***, č. 14793/08, rozsudek ze dne 10.3.2015 (sterilizace jako podmínka změny pohlaví)

Y. Y. proti Turecku

- č. 14793/08, rozsudek ze dne 10.3.2015
- Skutkový stav:
- stěžovatel transsexuál – žena, od dětství se identifikoval s mužským pohlavím a žádal o souhlas s operativní změnou pohlaví
- pro nesplnění zákonem dané podmínky trvalé neplodnosti žadatele souhlas nebyl udělen
- v roce 2013 druhé žádosti o souhlas s operativní změnou pohlaví vyhověno

Y. Y. proti Turecku

- Rozhodnutí ESLP:
- posouzení, zda je podmínka trvalé neplodnosti pro umožnění operativní změny pohlaví v souladu se čl. 8 Úmluvy
- ESLP přihlédl k vývoji evropského a mezinárodního práva
- některé členské státy Rady Evropy zrušily požadavek neplodnosti či sterilizace jako podmínky pro právní uznání změny pohlaví
- právo transsexuálů na osobní rozvoj a fyzickou a morální integritu (*Christine Goodwin proti Spojenému království*, č. 28957/95, rozsudek velkého senátu ze dne 11.7.2002)
- v roce 2013 změna přístupu vnitrostátních soudů – úřední změna pohlaví stěžovateli povolena

Y. Y. proti Turecku

- požadavek trvalé neplodnosti pro umožnění operativní změny pohlaví není nezbytný
- porušení čl. 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého života)

A. P., Garçon Nicot proti Francii

- č. 79885/13, 52471/13 a 52596/13, rozsudek ze dne 6.4.2017
- Skutkový stav:
- transgender osoby – muži, kteří se od dětství identifikovali se ženským pohlavím a v dospělosti požádali o úřední změnu pohlaví
- francouzská právní úprava v rozhodné době (2008-2013) podmiňovala úřední změnu pohlaví prokázáním existence poruchy genderové identity a současně změnou vzhledu nevratné povahy
- žádosti stěžovatelů zamítnuty z důvodu nesplnění výše uvedených podmínek
- 2016 změna právní úpravy – úřední změnu pohlaví nelze podmiňovat léčbou, chirurgickým zákrokem ani sterilizací

A. P., Garçon Nicot proti Francii

- Stížnostní námitky na poli čl. 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého života):
- podmínka nevratné povahy změny vzhledu (sterilizace)
- podmínka existence poruchy genderové identity
- povinnost podstoupit lékařské vyšetření

A. P., Garçon Nicot proti Francii

- Rozhodnutí ESLP:
- námitky stěžovatelů spadají pod právo na respektování soukromého života
- základní otázka: Existuje pozitivní závazek státu právně uznat změnu pohlaví, aniž by přitom vyžadoval splnění podmínek, které stěžovatelé napadají?

A. P., Garçon Nicot proti Francii

- K podmínice nevratné povahy změny vzhledu:
- v praxi vede splnění této podmínky ke sterilitě
- podmínka sterility se přímo dotýká tělesné integrity jednotlivců (*Y. Y. proti Turecku*)
- uznání pohlavní identity u transgender osob není možné podmiňovat podstoupením operace, sterilizace nebo léčby, pokud si ji nepřejí – operace závažný zásah do fyzické integrity, pohlavní identity a osobního rozvoje jednotlivce
- rodí se evropský konsensus na opuštění této podmínky pro právní uznání změny pohlaví podporovaný mezinárodními orgány ochrany lidských práv – omezený prostor států pro uvážení

A. P., Garçon Nicot proti Francii

- K podmínce nevratné povahy změny vzhledu:
- byť veřejný zájem na požadavek právní jistoty, narušena spravedlivá rovnováha mezi obecným zájmem a zájmy jednotlivců
- zamítnutím žádosti z důvodu nesplnění podmínky nevratné povahy změny vzhledu došlo k porušení čl. 8 Úmluvy (druhý a třetí stěžovatel)

A. P., Garçon Nicot proti Francii

- K podmínce existence poruchy genderové identity:
- psychodiagnostika žadatele jako podmínka pro úřední změnu pohlaví platí v naprosté většině států, které připouští právní uznání změny pohlaví
- podmínka psychodiagnostiky se přímo nedotýká tělesné integrity jednotlivců
- postoj mezinárodních orgánů ochrany lidských práv není tak vyhraněný; široký prostor státu pro uvážení
- účelem podmínky je stanovit, zda problémy žadatele nemají jiné příčiny; ochrana zájmů dotčených osob – chybné rozhodnutí pro právní změnu identity
- neporušení čl. 8 Úmluvy (druhý stěžovatel)

A. P., Garçon Nicot proti Francii

- K povinnosti podstoupit lékařské vyšetření:
- způsob provádění dokazování – značný prostor států pro uvážení
- nařízené znalecké zkoumání nebylo svévolné ani v rozporu s právní úpravou
- neporušení čl. 8 Úmluvy (první stěžovatel)

A. P., Garçon Nicot proti Francii

- Shrnutí:
- ESLP výslovně potvrdil možnost členských států podmiňovat úřední změnu pohlaví psychodiagnostikou žadatele, resp. možnost podrobit žadatele za tímto účelem lékařským vyšetřením (znalci určenými státními orgány)
- jasný závěr o nepřípustnosti podmínky sterilizace pro právní změnu pohlaví pro všechny členské státy včetně České republiky
- česká legislativa v rozporu – oficiální změně pohlaví musí vždy předcházet operace pohlavních orgánů; na nutnosti změny právních předpisů panuje shoda mezi dotčenými rezorty

Děkuji za pozornost.

Kontakt:

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování před ESLP

Adresa: Na Děkance 3, 128 10 Praha 2

Eva Petrová

E-mail: epetrova@msp.justice.cz

tel.: 221 997 448